

Наталія Володимирівна Нестор

Докторка юридичних наук, старша дослідниця, заслужена юристка України, заступниця директора з наукової роботи Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України

ORCID: 0000-0003-4231-537X, e-mail: nataliia.nestor@kndise.gov.ua

Микола Миколайович Погорецький

Кандидат юридичних наук, старший науковий дослідник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії № 1 науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України

ORCID: 0000-0003-2888-0911, e-mail: pognikolay@gmail.com

Проблеми захисту прав гравця в нелегальні азартні ігри під час кримінального провадження за статтею 203-2 Кримінального кодексу України

Стаття присвячена питанням захисту прав гравця в нелегальні азартні ігри в кримінальному провадженні. Автори обґрунтовують необхідність визнання його потерпілим в кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 203-2 Кримінального кодексу України, а також встановлення розміру заподіяної йому фізичної, моральної або майнової шкоди і полягати у виникненні ігрової залежності (лудоманії), проблемної ігрової поведінки та фінансових втратах через програші.

Ключові слова: *гральний бізнес; азартна гра; лудоманія; криміналістична характеристика; доказування; права потерпілого; захист прав людини.*

Постановка проблеми. 2020 року в Україні легалізовано гральний бізнес, який є суспільно шкідливим видом діяльності, адже побудований на слабкостях людини (азарті, адиктивній поведінці). Азартні ігри у разі їх безконтрольності мають дуже високий ризик формування ігрової залежності — психічної хвороби, що негативно впливає на життя людини у всіх сферах і потребує тривалого лікування.

Але проблема з організацією та проведенням незаконних азартних ігор не зникла. За інформацією, отриманою з сайту Офісу Генерального прокурора (Звіт про єдині кримінальні правопорушення в державі), 2021 року обліковано 267 кримінальних проваджень за ст. 203-2

Кримінального кодексу України (далі — *КК України*), 58 особам повідомлено про підозру, 44 справи направлено до суду з обвинувальним актом, за 464 — провадження закрито, за 220 — рішення не прийнято [1]. 2022 року обліковано 174 кримінальних правопорушення, 7 особам повідомлено про підозру, 4 справи направлено до суду з обвинувальним актом, за 68 — провадження закрито, за 168 — рішення не прийнято [2]. За 2023 рік обліковано 164 кримінальні правопорушення, 25 особам повідомлено про підозру, 17 справ передано до суду з обвинувальним актом, за 83 — провадження закрито, за 146 — рішення не прийнято [3].

Незаконні азартні ігри не набули б такого поширення, якби ця діяльність не була вигідною для злочинців, які отримують незаконну вигоду через те, що сьогодні багато людей втягнуто в нелегальні азартні ігри як гравці. Значного поширення набули азартні ігри в інтернеті, оскільки через значні прогалини в законодавстві та державному регулюванні цієї галузі та неефективності державних органів у боротьбі з нелегальним гральним бізнесом, такі азартні ігри є доступними для будь-кого, адже не існує проблем щодо переказу коштів на нелегальні ігрові сайти або фізичного відвідування нелегальних гральних закладів. Незаконні азартні ігри спрямовані на те, щоб максимально втягнути гравців у гру, змусити їх витратити якомога більше коштів і сформувані виражену ігрову залежність.

Наразі законодавство України не передбачає механізмів захисту прав гравців в незаконні азартні ігри в порядку адміністративного, кримінального або цивільного законодавства, а навпаки — визнає такого гравця правопорушником, адже відповідно до ст. 181 Кодексу України про адміністративні порушення участь в організованих без дозволу азартних іграх (карти, рулетка, «наперстки» тощо) на гроші, речі або інші цінності тягне адміністративну відповідальність у вигляді попередження або накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією грального приладдя, а також грошей, речей та інших цінностей, що є ставкою у грі, або без такої [4]. Вважаємо, що така політика держави є вкрай неправильною, адже гравець страждає від незаконних азартних ігор і потребує захисту з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість досліджень вітчизняних науковців сьогодні присвячена питанням правового регулювання грального бізнесу та лотерей, а також проблемам кваліфікації, доказування або досудового розслідування фактів участі у незаконному гральному бізнесі. Ці проблеми висвітлювали у своїх роботах такі вчені, як Ю. В. Бодров, О. П. Гетманець, Д. О. Гетманцев, О. З. Гладун, О. Д. Костюченко, В. Д. Михайлова, О. М. Музичук, Н. О. Петричко, Р. О. Пиняга, М. А. Погорецький, О. В. Популях, К. В. Профатіло, С. В. Рябчук, А. В. Савченко, І. В. Сергієнко, Р. О. Стефанчук, К. О. Торгашова, З. М. Топорецька, В. С. Філютович-Герасименко, І. Ю. Фомін, Р. Б. Хорольський, С. О. Шатрава та ін. Проте питання захисту прав гравців у незаконні азартні ігри

в кримінальному провадженні за ст. 203-2 КК України залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження. Визначити проблеми захисту прав гравців у негальні азартні ігри під час кримінального провадження за ст. 203-2 КК України (незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор).

Викладення основного матеріалу. Через легалізацію грального бізнесу 2020 року зазнала змін ст. 203-2 КК України, наразі вона передбачає кримінальну відповідальність за організацію або проведення азартних ігор без ліцензії на провадження відповідного виду діяльності, виданої відповідно до закону, або за випуск чи проведення лотерей особою, яка не має статусу оператора лотерей, або за організацію чи функціонування закладів із метою надання доступу до азартних ігор чи лотерей, які проводять в інтернеті. Кваліфікованим складом цього злочину є скоєння злочину повторно (особою, раніше судимою за незаконну діяльність з організації або проведення азартних ігор чи лотерей) або за попередньою змовою групою осіб [5]. Злочин віднесено до розділу кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Оскільки ці діяння є злочином із формальним складом, у криміналістичній характеристиці злочину не виділяють особу потерпілого, це (а також розмір завданої шкоди) не належить до обов'язкових елементів предмету доказування, тому в досудовому розслідуванні це взагалі не встановлюють.

У науковій літературі давно точиться дискусія щодо доцільності віднесення злочину, який передбачає організацію та проведення незаконних азартних ігор, до злочинів проти громадського порядку та моральності. Як зазначають М. А. Погорецький і З. М. Топорецька, гральний бізнес майже в усіх країнах Європи віднесено до злочинів проти громадського порядку і моральності [6, с. 12]. Однак у своїх роботах вони ані в складі криміналістичної характеристики цього злочину, ані в обставинах, які підлягають доказуванню, не виділяли особу потерпілого, хоча виділяли розмір завданої шкоди [7, с. 53]. Натомість Н. О. Петричко вважає за необхідне виділяти потерпілого від зайняття гральним бізнесом [8, с. 104].

На нашу думку, слід розділяти ці дві проблеми: віднесення кримінального правопорушення до певної категорії (кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності або проти громадського порядку і моральності) та доказування розміру заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди і визначення особи потерпілого.

О. З. Гладун звертає увагу, що в наукових дослідженнях традиційно виокремлюють два основні напрями загроз, за якими гральний бізнес визначають таким, що може завдати істотної шкоди, як-от: 1) економічна безпека держави та системи господарювання; 2) морально-етична складова частина життєдіяльності людини та її психічне здоров'я [9, с. 82].

Взагалі ми підтримуємо позицію авторів щодо необхідності віднесення цього кримінального правопорушення до кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері громадського порядку та моральності, адже, як слушно зазначає Д. О. Гетманцев, гральний бізнес — це бізнес, який не пов'язаний ані з виробництвом товарів і наданням послуг, які є важливими (потрібними) для громадян, ані зі створенням так званої доданої вартості. Натомість він побудований на пороках (слабкостях) людини і притаманному лише людині відчутті (емоції) азарту, тому участь в азартній грі є різновидом алеаторного (заснованого на ризику) договору [10, с. 26], адже гравця цікавить сам процес гри, а не результат, що є характерним для господарської діяльності, у якій людину цікавить кінцевий результат — придбання певного товару або отримання певної послуги (придбаний товар, отримана послуга з манікюру, масажу, стрижки тощо). Віднесення незаконної діяльності з організації та проведення азартних ігор до цієї категорії правопорушень також значно полегшить обгрунтування необхідності визначення особи потерпілого та розміру заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди.

Другою є проблема визначення особи потерпілого в складі криміналістичної характеристики кримінального правопорушення та розміру заподіяної шкоди серед обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях щодо незаконної діяльності з організації та проведення азартних ігор. З. М. Топорецька докладно дослідила ці проблеми на основі законодавства, яке діяло на час заборони грального бізнесу, зазначивши важливість виокремлення як особи потерпілого не лише безпосереднього гравця в незаконні азартні ігри, а й членів його сім'ї, адже залежний гравець своєю поведінкою схожий на наркоман, він виносить із дому речі, щоб отримати гроші на проведення гри і тим самим заподіює шкоду членам сім'ї [11, с. 111]. Ми не можемо повністю погодитися з таким твердженням, адже коли автор досліджувала це питання, то діяла заборона на зайняття грального бізнесом на всій території України, тобто гравець не міг не знати, що він бере участь у злочинній діяльності (так само, як із поширенням наркотиків або сутенерством, які заборонено в державі, у таких кримінальних провадженнях споживача наркотиків або клієнта повії не визнають як потерпілого).

Проте 2020 року ситуація змінилася, гральний бізнес у країні було. У цій статті ми не дискутуємо щодо доцільності легалізації або заборони грального бізнесу, адже це виходить за межі нашого дослідження і вже було предметом досліджень багатьох науковців, позицію яких ми поділяємо: тільки легалізація грального бізнесу може захистити гравця від негативного впливу азартних ігор [докладніше див.: 8, 9, 12—19].

Водночас із легалізацією грального бізнесу держава взяла на себе зобов'язання захищати гравців в азартні ігри. Ч. 2 ст. 4 Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» принципами державної політики у сфері організації та проведення азартних ігор визначає: захист прав, законних інтересів,

життя та здоров'я громадян; забезпечення принципу відповідальної гри; підтримка розвитку економіки України, соціальної та культурної сфери, підтримка та розвиток спорту, медицини, освіти та науки в Україні за рахунок надходжень від проведення азартних ігор в Україні; захищеність персональних даних; боротьба з ігровою залежністю (лудоманією) [20]. Тобто наразі гравець, беручи участь в азартній грі, знає, що вона дозволена на території України, і як споживач він має право на захист від нечесної підприємницької практики відповідно до ст. 19 Закону України «Про захист прав споживачів» [21]. Новий Закон «Про захист прав споживачів, який незабаром набере чинності, містить окремих розділ про нечесну комерційну практику [22] Тобто чинне законодавство не передбачає обов'язку споживача визначати законність певного виду господарської діяльності. Якщо держава через прогалини в правовому регулюванні або недоліки в роботі державних органів щодо формування та реалізації державної політики у сфері грального бізнесу, неефективну роботу правоохоронних органів тощо допустила можливість вільного доступу громадян до незаконних азартних ігор, саме вона повинна захищати права такого гравця, а гравця вочевидь слід визнавати потерпілим в кримінальному провадженні за ст. 203-2 КК України з визначенням виду та розміру заподіяної йому шкоди.

Щодо членів сім'ї або інших осіб, О. О. Дудоров доходить висновку, що додатковими об'єктами аналізованого кримінального правопорушення можуть бути визнані, зокрема, власність, моральність (залежність від азартних ігор призводить до ускладнення міжособистісних стосунків, виникнення думок про суїцид, зловживань алкоголем, розлучень, учинення правопорушень тощо), громадська безпека (організація азартних ігор часто перебуває у сфері впливу організованої злочинності), здоров'я населення, нормальний розвиток неповнолітніх [23, с. 565].

Проте, виходячи з положень ч. 1 ст. 55 КПК України, потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди. Організація та проведення незаконних азартних ігор завдає майнової шкоди гравцю у вигляді програних коштів та фізичної шкоди (у разі діагностування ознак ігрової залежності та необхідності її лікування). Моральна шкода може бути додатковою й пов'язаною з розладами сну, поведінки, які виникають внаслідок проблемної або патологічної ігрової поведінки (незалежно від діагностування лудоманії) [24, с. 149]. Моральну шкоду завжди складно визначити в доказуванні, тому рекомендуємо водночас призначати психологічну експертизу гравця [25, с. 349]. Також доцільно призначати судово-психіатричну експертизу гравця для визначення у гравця психічної хвороби — вираженої ігрової залежності (лудоманії). Майнову шкоду можна доводити, отримавши інформацію про перекази гравця на рахунок організатора у разі участі в азартних іграх в інтернеті або про суми програних ним коштів у наземному гральному закладі. Можливість визнання особи потерпілим

у кримінальному провадженні є гарантією захисту її прав і законних інтересів, які були порушені в результаті вчинення кримінального правопорушення [26, с. 4].

Однак Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — *КПК України*) не передбачає можливості визначення опосередкованої шкоди від вчинення кримінального правопорушення [27, с. 15], тому ми не можемо стверджувати про визнання потерпілими в кримінальному провадженні за ст. 203-2 КК України членів сім'ї, друзів, родичів гравця, адже вони не брали безпосередньої участі в незаконній азартній грі. Але вони можуть бути визнані потерпілими, наприклад, у кримінальних провадженнях проти власності (крадіжка, грабіж, шахрайство тощо), які вчинені гравцем із метою отримання коштів на гру.

До того ж ч. 6 ст. 55 КПК України передбачає, що якщо внаслідок кримінального правопорушення настала смерть особи або особа перебуває у стані, який унеможливує подання нею відповідної заяви, положення ч. 1—3 цієї статті поширюються на близьких родичів або членів сім'ї такої особи. Потерпілим визнають одну особу з-поміж близьких родичів або членів сім'ї, яка подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого, а за відповідним клопотанням — потерпілими може бути визнано кілька осіб. Після того, як особа, яка перебувала у стані, що унеможливлює подання нею відповідної заяви, набуде здатності користуватися процесуальними правами, вона може подати заяву про залучення її до провадження як потерпілого [28, с. 119]. Тобто члени сім'ї можуть бути визнані потерпілими у випадку, коли гравець, наприклад, вчинив самогубство через гру, або у разі, якщо ступінь лудоманії або іншої хвороби, яка виникла внаслідок його участі в незаконних азартних іграх, не дає йому змогу подати заяву про визнання потерпілим.

Враховуючи високу ризиковість грального бізнесу, слід погодитися з думкою В. С. Філютович-Герасименко, яка стверджує, що суспільна небезпека незаконного грального бізнесу пояснюється такими складовими (деякі з них є аналогічними тим, що притаманні гральному бізнесу взагалі): 1) *психічна (медична)*; 2) *правова*; 3) *економічна (фінансова)*; 4) *кримінологічна* — азартні ігри, набувши масового характеру, традиційно перебувають під суворим контролем з боку організованої злочинності, яка детермінує вчинення інших посягань (наприклад, легалізацію (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом; ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність тощо), сприяє поширенню антисоціальних явищ (зокрема, у гральних закладах часто трапляється оплатне надання сексуальних послуг і вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів); 5) *моральна*; 6) *політична (корупційна)* — кошти, отримані від незаконного грального бізнесу, можуть використовувати як неправомірну вигоду для лобювання інтересів використовувачів грального бізнесу [29, с. 138]. Отже, не тільки сам незаконний гральний бізнес, а й інші незаконні діяння, які його супроводжують, завдають серйозної шкоди гравцеві та іншим особам. Тому ми категорично не

погоджуємося з позицією Р. О. Пиняги у тому, що злочини, пов'язані із зайняттям гральним бізнесом, не спричиняють матеріальної шкоди [30, с. 416].

Зокрема, незаконний гральний бізнес може супроводжувати скоєння інших злочинів проти гравців, насамперед небезпечними є ігри в інтернеті. Поміж таких небезпек для гравця кіберполіція виокремлює:

- безпеку для персональних даних, адже нелегальні онлайн-казино не забезпечують належний захист таких даних. Особисту інформацію гравців (зокрема, фінансові дані) можуть викрасти та продати в даркнеті. Відсутність належного шифрування даних робить їх уразливими до хакерських атак;
- фінансові шахрайства. Нелегальні онлайн-казино часто маніпулюють результатами ігор, майже унеможливаючи виграш, або не виплачуючи його під різними приводами, що призводить до фінансових втрат гравців;
- безпеку відсутності регулювання. Легальні онлайн-казино підлягають суворому державному регулюванню, яке передбачає контроль за дотриманням правил гри, захистом даних користувачів і забезпеченням чесності ігор. Нелегальні платформи працюють без такого контролю, що створює додаткові ризики для гравців та дає їм змогу уникати відповідальності за свої дії;
- злочинні угруповання. Нелегальні онлайн-казино часто пов'язані з організованою злочинністю, яка використовує доходи від них для фінансування інших незаконних операцій, що сприяє зростанню злочинності та дестабілізації суспільства;
- кібератаки, оскільки онлайн-казино є привабливими цілями для кіберзлочинців хакери можуть здійснювати атаки з метою викрадення грошей або даних користувачів. Використання фішингових атак, шкідливого програмного забезпечення та інших методів компрометації систем онлайн-казино дедалі стає поширенішим [31]. Тому гравця необхідно визнавати потерпілим також у разі розслідування інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із гральним бізнесом.

Висновки. Визнання гравця потерпілим у кримінальному провадженні щодо організації або проведення незаконних азартних ігор та визначення розміру заподіяної гравцю шкоди під час досудового розслідування забезпечить дотримання принципів державної політики у сфері азартних ігор і захист порушених прав людини. Змінивши підход у ставленні держави до гравця в незаконні азартні ігри від учасника злочину і адміністративного правопорушника до визнання його потерпілим унаслідок кримінального правопорушення, решта членів

суспільства відчуватиме себе захищеними державою. Навіть самі гравці зберігатимуть довіру до державних інституцій і відчуватимуть себе захищеним від злочинності, реалізуючи надані державою можливості на отримання допомоги у вигляді лікування від ігрової залежності, соціальної реабілітації, отримання правової допомоги як потерпілий від злочину тощо.

Перелік посилань

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 10.06.2024).
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 10.06.2024).
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 10.06.2024).
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 10.06.2024).
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1368> (дата звернення: 10.06.2024).
6. Погорецький М. А., Топорецька З. М. Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади : монографія. Київ : Алерта, 2015. 250 с.

References

- Unified report on criminal offenses for January-December 2021. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
- Unified report on criminal offenses for January-December 2022. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
- Unified report on criminal offenses for January-December 2023. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
- Code of Ukraine on Administrative Offenses dated December 7, 1984 No. 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> [in Ukrainian].
- Criminal Code of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1368> [in Ukrainian].
- Pohoretskyi, M. A., Toporetska, Z. M. (2015). Investigating employment in gambling business: procedural and forensic principles : monograph. Kyiv : Alerta. 250 p. [in Ukrainian].

7. Погорецький М. А., Чернявський С. С., Сергеева Д. Б., Топорецька З. М. Розслідування зайняття гральним бізнесом : навч. посіб. / за заг. ред. М. А. Погорецького. Київ : Алерта, 2015. 176 с. Pogoretskyi, M. A., Chernyavskiy, S. S., Sergeeva, D. B., Toporetska, Z. M. (2015). Investigating employment in the gaming business: a study guide / in general ed. M. A. Pohoretskyi. Kyiv : Alerta. 176 p. [in Ukrainian].
8. Петричко Н. О. Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. С. 103—118. Petrychko, N. O. (2010). Illegal gambling: criminal legal and criminological research : dissertation. Ph.D. law Sciences. Kyiv. Pp. 103—118. [in Ukrainian].
9. Гладун О. З. Суспільна небезпечність зайняття гральним бізнесом. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 81—85. Gladun, O. Z. (2014). Social danger of engaging in the gambling business. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*. No. 4. Pp. 81—85 [in Ukrainian].
10. Гетманцев Д. О. Азартна гра в Україні і за кордоном. Нарис сучасної теорії правового регулювання ігор на гроші : монографія. Київ : ТОВ «СЕЕМ Принт», 2008. 209 с. Hetmantsev, D. O. (2008). Gambling game in Ukraine and abroad. Essay on the modern theory of legal regulation of games for money: a monograph. Kyiv : «SEEM Print» LLC. 209 p. [in Ukrainian].
11. Топорецька З. Особа потерпілого від грального бізнесу. Механізм формування лудоманії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (юридичні науки)*. 2011. № 89. С. 111—113. Toporetska, Z. (2011). Person of the victim of the gambling business. Ludomania formation mechanism. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University (legal sciences)*. No. 89. P. 111—113 [in Ukrainian].
12. Погорецький М. А., Топорецька З. М. Гральний бізнес: історія та правове регулювання. Київ : Алерта, 2014. 92 с. Pohoretskyi, M. A. Toporetska, Z. M. (2014). Gambling business: history and legal regulation. Kyiv : Alerta. 92 p. [in Ukrainian].
13. Політова А. С. Соціальна обумовленість криміналізації злочину, передбаченого ст. 203–2 КК України щодо зайняття гральним бізнесом. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2013. № 6—2. Т. 2. С. 95—98. Politova, A. S. (2013). The social conditioning of the criminalization of the crime provided for in Art. 203–2 of the Criminal Code of Ukraine regarding employment in the gambling business. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series «Jurisprudence»*. No. 6–2. T. 2. Pp. 95—98 [in Ukrainian].
14. Рябчук С. В. Кримінологічна характеристика та запобігання гральному бізнесу : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 225 с. Ryabchuk, S. V. (2018). Criminological characteristics and prevention of gambling business: dissertation ... candidate law of science. Kharkiv. 225 p. [in Ukrainian].

15. Савченко А. В. Кримінально-правова кваліфікація незаконних азартних ігор. *Адвокат*. 2010. № 1 (112). С. 40—44.
16. Сперкач А. П., Китун А. П. Позитивні та негативні аспекти легалізації грального бізнесу в Україні. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 161—165.
17. Топорецька З. М. Проблеми легалізації грального бізнесу в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 11 (113). С. 111—122.
18. Топорецька З. М. Зарубіжний досвід легалізації грального бізнесу та його значення для України. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1—2. С. 185—192.
19. Топорецька З. М. Публічне управління гральним бізнесом та лотерейною діяльністю і протидія злочинам, пов'язаним з ними: теорія та практика : монографія. Київ : Алерта, 2022. 424 с.
20. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14.07.2020 №768-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#n101> (дата звернення: 11.06.2024).
21. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#n68> (дата звернення: 11.06.2024).
22. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#n519> (дата звернення: 11.06.2024).
23. Кримінальне право: Особлива частина : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 1. 780 с.
- Savchenko, A. V. (2010). Criminal legal qualification of illegal gambling. *Lawyer*. No. 1 (112). Pp. 40—44 [in Ukrainian].
- Sperkach, A. P., Kitun, A. P. (2019). Positive and negative aspects of the legalization of the gambling business in Ukraine. *Current issues of domestic jurisprudence*. No. 5. Pp. 161—165 [in Ukrainian].
- Toporetska, Z. M. (2020). Problems of legalization of gambling business in Ukraine. *Legal science*. No. 11 (113). Pp. 111—122 [in Ukrainian].
- Toporetska, Z. M. (2023). Foreign experience of legalizing the gambling business and its significance for Ukraine. *Herald of criminal justice*. No. 1—2. Pp. 185—192 [in Ukrainian].
- Toporetska, Z. M. (2022). Public management of gambling business and lottery activities and countering crimes related to them: theory and practice : monograph. Kyiv : Alerta. 424 p. [in Ukrainian].
- On state regulation of activities related to the organization and conduct of gambling : Law of Ukraine dated July 14, 2020 No. 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#n101> [in Ukrainian].
- On the protection of consumer rights : Law of Ukraine dated May 12, 1991 No. 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#n68> [in Ukrainian].
- On the protection of consumer rights : Law of Ukraine dated June 10, 2023 No. 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#n519> [in Ukrainian].
- Criminal law: Special part : textbook (2012) / under the editorship O. O. Dudorova, E. O. Pysmensky. Luhansk : Elton-2. T. 1. 780 p. [in Ukrainian].

24. Топорецька З., Слободніченко М., Аїмедов К., Синіцька Т., Шум С., Олійник О. Звіт за результатами першого в Україні національного дослідження у сфері ігрової залежності. Київ, 2023. 149 с.
25. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.
26. Pogoretskyi M. Problematic issues of implementation of the guarantees of the victim's procedural status in the criminal proceedings of Ukraine. Fifth International scientific conference on the topic of "The forensic process and the participation of victims in criminal proceedings" (Wroclaw, 22 November 2016). Wroclaw, 2017. Pp. 4—5.
27. Pogoretskyi M. Procedural status of victim under the Criminal Procedure Code of Ukraine (2012) and its implementation issues. Ochrona prawna pokrzywdzonego / pod red. T. Kaczmarka, M. Filipowskiej-Tuthill, J. Zylinskiej. Wroclaw, 2017. P. 15—25.
28. Погорецький М. А., Сергєєва Д. Б. Проблемні питання реалізації процесуального статусу потерпілого у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. № 46. Т. 2. С. 118—123.
29. Філютович-Герасименко В. С. Адміністративно-правові засади протидії незаконному гральному бізнесу : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 246 с.
30. Пиняга Р. О. Обставини, що підлягають доказуванню на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із зайняттям гральним бізнесом. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 416.
- Toporetska, Z., Slobodnichenko, M., Aïmedov, K., Synitska, T., Shum, S., Oliynyk, O. (2023). Report on the results of the first Ukrainian national study in the field of game addiction. Kyiv. 149 p. [in Ukrainian].
- Forensic examinations in the procedural law of Ukraine (2019) : training. manual / in general ed. O. H. Ruvyn. Kyiv : Lira-K Publishing House. 424 p. [in Ukrainian].
- Pogoretskyi, M. (2017). Problematic issues of implementation of the guarantees of the victim's procedural status in the criminal proceedings of Ukraine. Fifth International scientific conference on the topic of «The forensic process and the participation of victims in criminal proceedings» (Wroclaw, November 22, 2016). Wroclaw. Pp. 4—5.
- Pogoretskyi, M. (2017). Procedural status of victims under the Criminal Procedure Code of Ukraine 2012 and its implementation issues. Ochrona prawna pokrzywdzonego. edited by T. Kaczmarka, M. Filipowskiej-Tuthill, J. Zylinskiej. Wroclaw. Pp. 15—25.
- Pohoretskyi, M. A., Sergeeva, D. B. (2017). Problematic issues of implementation of the procedural status of the victim in criminal proceedings. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. «Law» series*. No. 46. Volume 2. Pp. 118—123 [in Ukrainian].
- Filyutovich-Gerasimenko, V. S. (2016). Administrative and legal principles of combating illegal gambling business : dissertation ... candidate law of science Kharkiv. 246 p. [in Ukrainian].
- Pynyaga, R. O. (2020). Circumstances to be proven at the initial stage of the investigation of criminal offenses related to employment in the gambling business. *Legal science*. No. 2 (104). Pp. 411—419. P. 416 [in Ukrainian].

31. Нелегальні онлайн-казино: кіберполіція попереджає про небезпеку. URL: <https://zlochiv.net/nelehalni-onlayn-kazyno-kiberpolitsiia-poperedzhaie-pro-nebezpeku/> (дата звернення: 11.06.2024). Illegal online casinos: cyber police warn of danger. URL: <https://zlochiv.net/nelehalni-onlayn-kazyno-kiberpolitsiia-poperedzhaie-pro-nebezpeku/> [in Ukrainian].

Problems of protection of player's rights in illegal gambling during criminal proceedings under Art. 203-2 of the Criminal Code of Ukraine

N. Nestor, M. Pohoretskyi

With the legalization of the gambling business, the problem of illegal gambling did not disappear. However, today the player is not recognized as a victim in criminal proceedings regarding the illegal organization or conduct of gambling and cannot use the rights and opportunities to protect his rights, which are provided to the victim in criminal proceedings. Instead, a player of illegal gambling is recognized as an offender and may be held administratively liable. The authors do not agree with this approach. The authors identified the purpose of the article as a scientific solution to the problem of protecting the rights of players in illegal gambling during criminal proceedings under Art. 203-2 of the Criminal Code of Ukraine (illegal activity of organizing or conducting gambling). The article substantiates the importance of attributing illegal gambling business to criminal offenses committed in the sphere of public order and morality, and not in the sphere of economic activity, as well as the importance of identifying the identity of the victim as part of the elements of the forensic characteristics of this criminal offense and the amount of damage caused within the framework of isolating the circumstances, which are subject to proof in criminal proceedings of this category. The authors believe that the criminal offense provided for in Art. 203-2 of the Criminal Code of Ukraine, players may suffer physical, moral or property damage. Such damage manifests itself in the form of problematic or pathological gaming behavior and the moral suffering that such behavior causes, the development of the mental illness ludomania, the loss of money due to losses in illegal gambling.

Keywords: *gambling business; gambling; ludomania; forensic characteristics; evidence; rights of the victim; protection of human rights.*

- ⇒ Нестор, Н. В., Погорецький, М. М. (2024). Проблеми захисту прав гравця в нелегальні азартні ігри під час кримінального провадження за статтею 203-2 Кримінального кодексу України. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 246—257. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.23.